

Alwis Spisar

ŠKOLA A BŮH.

Také bychom mohli nadepsat ten článek „Škola a náboženství“. Jestliže stavíme vedle sebe školu a Boha, přiznáváme, že má „zásluhu“ o to projev „Časopisu českoslov. obce učitelské“ ze dne 6. dubna 1933, jenž s lítostí konstatuje, že dosud Bůh ze škol a učebnic odstraněn nebyl, jak tvrdil arcibiskup pražský Kašpar. Tím načato thema, jež bude stále akutní a bude rozdvojovat naši veřejnost, dokud si její vůdčí činitelé, ať učitelé nebo duchovní, ať úřady nebo obecnstvo neujasní, v jakém poměru k sobě jsou ty dva pojmy a jejich obsah, totiž škola a Bůh. Zvláště bude potřeba, aby se činil rozdíl mezi náboženstvím a náboženstvím, mezi různými pojmy a představami Boha, aby vysvitla oprávněnost nebo neoprávněnost volání a lítosti, že Bůh byl odstraněn nebo nebyl odstraněn ze škol.

Volá-li arcibiskup Kašpar, že Bůh byl odstraněn ze škol a učebnic, má na mysli změnu, která nastala v poměru kněze, a to katolického, ke škole, k učitelstvu, nebo v poměru církve ke škole dnes oproti dobám dávno minulým nebo alespoň předpřevratovým.

Právo a moc církve ve staré škole zaměňuje za vznešený pojem Boha. To je to, čemu se říká klerikalismus: ztotožňování církve a její moci, jejího panování s královstvím božím, s Bohem, jeho pravdou a dobrem. A v tom není v právu arcibiskup, nýbrž jsou v právu, kdo volají po odstranění náboženství ze škol, totiž nikoli katolického, ale takového, jak si ho představuje Kašpar, hierarcha, klerikalismus. Jsou v právu, kdo se bojí — a jsou to nejen učitelé, nýbrž i veškero občanstvo — kruté nadvlády církve nad školou. Jest pochopitelné, ale nesprávné, že i oni zaměňují moc církve za blahodárné a naprosto nutné působení náboženství ve smyslu Ježíšově a s církevní mocí zavrhuji Boha.

Kašpar chybuje, že nežádá ve jménu katolického lidu moderně chápaný a dnes jedině možný poměr Boha, náboženství ke škole. Dostí možná, že by učitelstvo a pokrokové občanstvo nebylo drážděno a nezavrhovalo by možnost kladného vztahu náboženství ke škole, kdyby Kašpar jasně řekl, že ani katolická církev dnes nechce ve škole panovat, ovládat školu a učitelstvo, nýbrž prostě jen pečovat o náboženskou a mravní výchovu katolických dětí v duchu Ježíšova evangelia. Na to má právo i církev i opravdové občanstvo katolické — a učitelstvo nemusilo by se bát starých časů konkordátních, kdy učitel byl sluhou faráře, vikáře a děkana, zkrátka církevních osob.

Na druhé straně učitelstvo ve svém vlastním zájmu a v zájmu nekatolicky smýšlejícího občanstva by mělo uznat potřebu a blahodárný účinek náboženské výchovy v duchu Ježíšova evan-

gelia na mravnost a tím na sociální, politický, hospodářský a státní život.

Jako se mylí Kašpar a poškozují náboženství, když zaměňuje Boha s církví, s její vládou, panovačností a mocí, tak se mylí určitá část učitelstva a pokrokového občanstva, když ze strachu před klerikalismem staví se nepřátelsky a záporně k náboženství, tedy k Bohu, ve škole vůbec; i toto učitelstvo a občanstvo poškozují svými snahami protináboženskými blaho veřejnosti, života sociálního, hospodářského, politického a státního. Chybuje, jestliže zná jen jeden pojem a pomysl Boha, jen jednu církev, a to jen ve smyslu arcibiskupa Kašpara a katolického klerikalismu. Jest to katolický klerikalismus dosud u nás uplatňovaný, ač jinde již dávno pozbyl své moci, a místo politické moci uplatňuje jinde katolicismus namnoze jen náboženský, mravní a kulturní svůj význam.

Učitelstvo a pokrokové občanstvo jest v právu, když se brání náboženství ve smyslu klerikalismu. Ale nemá pravdy a není v právu, když zavrhuje náboženství vůbec a vylučuje Boha ze školy. To jest právě slabá stránka našeho pokrokářství a v tom tkví právě neúspěchy pokrokových snah našich lidí. Jest jisto, že pokrokářství u nás jde od desíti k pěti. Když před několika málo lety, kdy ještě existovalo souručenství pokrokových lidí, počali někteří již prorokovat úpadek a fiasko pokrokářství, nechtělo se nám tomu věřit. Dnes však jest situace jasná. Mohli bychom říci: pokrokářství zklamalo, pokrok zklamal. Ale to by bylo asi tak správné, jako když se říkalo za války, že náboženství, křesťanství zklamalo. Ne, nezklamalo náboženství a křesťanství, ale zklamali lidé, kteří nesprávně chápali náboženství a křesťanství. A tak nelze říci, že zklamal pokrok, ale zklamali lidé, kteří pokrok špatně chápali a chápou, kteří pokrok vidí v popření tak důležité složky v kulturním životě, jakou jest náboženství. Mohli bychom říci, že i věda zklamala, že zklamala vzdělanost, kultura, když nechala dojít věci sociální a hospodářské k těm koncům, k té situaci, jaká jest dnes. A přece by to bylo naprosto nesprávné. Ne věda je vinna něčím, ale ti, kteří vědy zneužívají, kteří zneužívají objevů a vynálezů vědeckých místo ke blahu lidstva k jeho zkáze. Člověk jest vším vinen, ať jde o vědu nebo o náboženství, nebo o pokrok. Vše záleží na tom, jak člověk dovede pochopit a uskutečnit vědu, náboženství, pokrok atd. Záleží právě vše na mravnosti člověka a lidstva.

Bylo již v našich listech řečeno, že učitelstvo a občanstvo, negující Boha a náboženství a vylučující je ze škol, z výchovy, vlastně pracuje pro posílení snah arcibiskupa Kašpara. A jest tomu tak. Ne všichni, kdož nesouhlasí s tímto učitelstvem a občanstvem, ocitnou se na jedné linii s arcibiskupem Kašparem, ale velmi mnozí. Nemylte se, pánové a občané, široké masy lidu za vámi nepůjdou. Velmi mnozí půjdou raději za Kašparem, než za vámi a řeknou si: lepší stará víra než nové bezvěří. Stavět

se dnes záporně k Bohu a k náboženství, to jest přežitek z minulého století, z doby liberalismu a hlavně marxismu. U nás již tehdy to nebyl nikdo menší než Masaryk, který v době čiré náboženské negace lámal kopí pro náboženství, náboženství jiné, než bylo náboženství tehdejší panující církve, ale rozhodně pro Boha a víru v nesmrtelnost duše. Tehdy byl u nás sám, kdo tak smýšlel, mluvil a psal. Dnes se poměry ve prospěch náboženství Masarykova podstatně změnily. Jestliže již tehdy L. N. Tolstoj mohl napsat, že největší pověra jest myslít, že lze žít bez víry, tedy dnes jest to přesvědčením téměř všeobecným a jen několik „posledních mohykánů“ mohou ještě lámat kopí pro bezvěří a proti náboženství ve škole. Nás nemate ani boj proti Bohu v Rusku. K tomu boji dojít musilo. Vínny jsou opět tamější církevní poměry před válkou. Ale právě v boji proti Bohu vylárou si bolševici ruští zuby. Snad to tak musí býti; bojem proti Bohu bude poraženo — ne Bůh — ale bolševictví. Ruský člověk jen tím protináboženským bojem bude vyburcován ze své lethargie, ze spánku a prohlédne. Kdyby bolševici byli chytrí — ovšem kdyby měli více znalosti lidské povahy a její touhy po Bohu, potřeby náboženství — pak by již v zájmu bolševictví upustili od boje proti Bohu. Dějiny učí. Historie nám ukazuje, jak dosud všechny boje proti Bohu skončily fiaskem a porážkou bezbožných. Bojovatí proti náboženství vůbec, jest asi tak moudré, jako chtít bojovatí proti umění, vědě atd. Bůh, náboženství jest naprostou potřebou lidské povahy, potřebou, jíž nelze vyplenit, které třeba vycházeti vstříc. Lze bojovatí jenom proti překonaným představám, pomyslům Boha, nikoli proti Bohu vůbec. A proti zostalým a překonaným představám Boha možno bojovatí jen lepšími představami a pomysly. Co se mění, jsou právě naše představy Boha, nikoli Bůh sám. Jako se mění naše poznání, naše představy přírody, nikoli příroda sama, která jest nezávislá na nás, tak i Bůh jest nezávislý na nás a mění se jen naše představy o něm.

Pokud se týče úsilí určité části učitelstva a občanstva u nás proti Bohu ve škole, docílí pravého opaku, než chtějí: posily víry v Boha u těch, kdož dosud z různých důvodů nevěnovali otázkám náboženským dosti pozornosti. Potud bezvěrecké snahy budou mítí dobrý účinek. Ovšem bude potřeba, abychom všickni, kdož víme, že Kašparovy snahy nejdou v prvé řadě za účely náboženskými a mravně výchovnými, nýbrž mocenskými, a že bezvěří na druhé straně znamená mravní poškození občanstva, a tedy i poškození sociálního, hospodářského a politického života, abychom všickni právě činili rozdíl mezi světskou mocí církve nebo církví a mezi Bohem nebo náboženstvím a abychom v duchu nové doby nežádali nic více, než čeho je nutně třeba k náboženské a mravní výchově dítek ve škole. Na to máme právo, potřebují toho naše dítky jako soukromé osoby i jako pozdější občané republiky. Vše je pro člověka, i náboženství

a Bůh, tak, jako věda a umění, politika atd. V zájmu státu našeho, v zájmu blaha společenského žádejme, aby i ve škole bylo postaráno o výchovu a výuku náboženskou. Lze diskutovat jenom o způsobu a modalitách jejího provedení, ne o Bohu samém. Vodítkem budiž, aby nikdo nebyl ohrožován a poškozován na svém vnitřním přesvědčení.

O zdůvodnění požadavku náboženské výchovy ve škole pro ty, kdož jsou členy církve, někdy jindy. A. Spisar.

František M. Hník

OMEZOVÁNÍ PORODNOSTI.*)

(Z referátu na synodě duchovních ČČS západočeské diecése v Praze 10. dubna 1933.)

A. Omezování početí a pokles porodnosti.

Společenská přípustnost regulace porodnosti je střediskem obsáhlé diskuse, které se účastní národohospodáři, sociologové, sociální politikové, theologové, lékaři, eugenikové, sociální pracovníci. — Přes tuto diskusi je ve věci zmatek. K příslušníkům církve máme závazek, abychom jim přinesli určité směrnice. Je třeba strážlivé, jasné řeči, neboť nechceme podporovat obecnou hyperseksualisaci našeho života.

Problém dostává se na synodu duchovenstva jen proto, že duchovní mají k této věci co říci, jednak sami sobě, jednak též věřícím. Pro každého z nás je to otázka nadmíru vážná, a pro nás všechny otázkou svědomí.

Omezení početí týká se samé struktury rodiny, ale tím i základních předpokladů, na nichž lidská společnost spočívá. Upřílišně omezování početí vedlo by k důsledkům katastrofálním nejen s hlediska sociologie, nýbrž i pro duchovní rovnováhu jednotlivců.

Vyskytují se hlasy, že vynálezem a zdokonalením chemických a mechanických prostředků antikoncepčních přiblížilo se období pozvolného zániku západoevropské civilizace. Mnohé zjevy nasvědčují skutečně tomu, že technika antikoncepčních prostředků předběhla racionálnost, etičnost jejich použití. Je serie hledisek, z nichž problém regulace početí může být posuzován a hodnocen, z nichž je pro nás nejdůležitější stanovisko křesťanské mravouky, proto tomuto zřeteli byla věnována zvláštní pozornost v referátu.

Omezování početí není odkázáno ovšem jen na použití antikoncepčních prostředků a má také svou podrobně vypracovanou

*) Dodatkem k anketě na stejné thema. Viz N. R., V., č. 1.